

Összefoglaló a Környezeti nevelés részprogram eddigi tevékenységéről, további lehetőségeiről

Talán ennek a részprogramnak a tényleges terepe a legszélsőségesebb az eddig tapasztalataink alapján. Egyrészt már az indulás pillanatában azt láttuk, hogy ez az a terület a közoktatásnak, ahol egy önszerveződő, sok esetben az iskolán kívülre is mutató, civil kezdeményezésekre építő, hálózatszerűen is egymásra találó, tanári csapat végez nagyon aktív tevékenységet, nagyon nagyon sok iskolában az ország legkülönbözőbb pontjain, felkészülten és elkötelezetten a környezeti nevelés, a környezetvédelem ügye mellett, szerencsére nem egyféle iskola - már minthogy szakmai értelemben nem egyféle iskola - elkötelezettjeként, hanem sokféle megoldási utat választva. Itt tehát láthatóan volt mire építeni, sokat segített az indulás pillanatától kezdve az is, hogy a Soros Alapítványhoz kapcsolódó Független Ökológiai Központ vezetője - Vásárhelyi Judit - hosszú évek óta, ha lehet ezt a csúnya szót mondani élharcosa a környezeti nevelés magyarországi fejlesztésének, rá az első pillanattól kezdve támaszkodtunk. Az is érdekes volt a kezdetekkor, hogy amikor kerestük azokat a személyeket, azokat a pontokat, amelyekre mint más részprogramoknál is, itt is építeni tudnánk, akkor derült az ki, hogy ez a fajta sokszínűség nem is konfliktusmentesen, a kezdetekkor nem nagyon tette lehetővé azt, hogy a kuratórium vagy a Közoktatás-fejlesztési program előkészítői döntenek tudjanak abban, hogy melyik csoportot, melyik irányzatot bízzák meg a Környezeti nevelési részprogram előkészítésével és aztán a továbbiakban szervezésével és a tényleges döntések meghozatalával. Nagyon tanulságos volt, és a továbbiakban is azt gondolom ez a módszer szinte minden területen használható, hogy végül is azt a megoldást találtuk ki, hogy leültettük egy asztal mellé az érintett irányzatok egy-egy képviselőjét és azt a nagyon konkrét feladatot adtuk nekik, hogy próbálják meg megfogalmazni egy ilyen Környezeti nevelési részprogram fő irányait, és ehhez kapcsolódóan dolgozzanak ki egy három-négy évre szóló fejlesztési programot és jelöljék meg azokat a kiemelt pontokat, amelyeket ezen a három-négy éves programon belül az első időszakban megvalósítandónak látnak. Több alkalommal találkozott ez a tizenegynéhány kolléga, és magam is, aki résztvettem részben ezeken a megbeszéléseken azt mondhatom, hogy minden érintett fél számára termékeny módon - hiszen nem elvi vita volt, hanem konkrét programalkotás, programmegbeszélés - ez az egész feltétlenül sikeres eleme volt a részprogram előkészítésének. Ezt a fajta módszert egyébként a továbbiakban más részprogramoknál is megkíséreltük használni, ott is láthatóan sikerrel, ha nem is ilyen egyértelműen. A dolog másik fele ugyanakkor az, hogy miközben tehát az a kiindulási tapasztalatunk volt, hogy szinte az ország minden pontján, majd minden iskolában találunk, találhatunk a dologhoz értő, elkötelezett pedagógust, és ezek a pedagógusok még egymással beszélő viszonyban is vannak, ugyanakkor a környezeti nevelés ügye egyáltalán nincs jó helyzetben Magyarországon, az egy-egy Don Quijote-i harcson kívül nem nagyon jellemző a magyar iskolarendszeren belül az, hogy a környezeti neveléssel, mint üggyel iskolai szinten - arról nem is beszélve, hogy több iskolát fenntartó önkormányzatok esetében, vagy a más területekben érintett tanári csoportok szintjén - komolyan foglalkoznának. Nekem személyes tapasztalatom is az volt, hogy időnként jószándékúan, buksisimogatóan viszonyulnak az iskolák a problémával foglalkozó tanárokhöz nem igazán támogatva az ő tevékenységüket. Ebből a szempontból is nagy jelentőségű volt az a - sok esetben talán túl aprónak tűnő - támogatás, amit a Környezeti nevelési részprogramon belül akár egy táborozáshoz hozzájárulásként, akár egy-egy önmagában nem hatalmas jelentőségű, de mégis az adott iskolán belül, az adott néhány embert megerősítő pályázati nyeresémények alapján, az iskolán belül az érintett pedagógusok akár presztízsnövekedésben is ez ügy fontosság válna szempontjából előre tudtak lépni. A részprogram keretében tulajdonképpen négy önálló területet próbáltunk meg végig gondolni, vagy próbáltuk meg a viták során közösen kialakítva, és aztán felálló szakkuratórium döntése alapján 95-ben megvalósítani. Az egyik a ma már említett tábor, környezeti nevelési táborprogram. Tábori pályázatok mindig is voltak a Soros Alapítványnál, ugye ez nem volt intézményszerű, de voltak ilyen típusú pályázatok.

Hagy emeljem ki a részprogramok sorából a Hazánk öröm és bánat térképe nevet viselő részprogramot. Ez az ötlet, amely szintén eme csapatnak a fejében született meg talán az egyik legkreatívabb, és bizonyos értelemben a maga komplexitásában mindenképpen nagyon is előre mutató elképzelése volt az egész programnak 95-ben. Ugye az volt a feladat, hogy iskolai közösségek, egy-egy tanulócsoporthoz akár tanár köré csoportosulva vagy akár önállóan is egy adott régió, egy adott megye a társaság számára fontos, pozitív, örömteli természeti helyet, a legkülönbözőbbeket - és ez nem volt egyáltalán meghatározva a pályázati kiírásnál - 101 ilyen gyűjtsenek össze, és gyűjtsék össze a 99 olyan helyszínt, és ezt mutassák is be, prezentálják a kuratórium elé, amely pont az ellenkezője, negatív, környezetromboló, számukra elfogadhatatlan. Borzasztó izgalmas anyagok érkeztek be, - amennyire én ebbe bele tudtam tekinteni - mindenkinek jó szívvel ajánlom, aki a kérdés után érdeklődik, hogy nézze meg - egy kis időt szánva rá - részletesebben is a beérkezett anyagokat. Látható volt, hogy azok a tanulócsoporthoz akik elkezdtek ezzel a kérdéssel foglalkozni, egyrészt szert tettek egy olyan ismeretre, az adott megyében, ahol ők élnek, ami szinte egyedülálló, egy feladatköré csoportosítva végig kényszerültek gondolni ebből a nagyon lényeges szempontból saját közvetlen környezetüket, ez mindenképpen egy olyan érték, ami valószínűleg ezeknek a srácoknak, ha nem is egy életre szólóan, de nagyon sokáig meghatározza saját környezetükhöz való viszonyát. Másik oldalon az sokszínűség és kreativitás, ami megnyilvánult maguknak a prezentációknak az elkészítésében az önmagában is nagyon tanulságos látható ebből is, amit persze a közoktatásban élők sokan régóta tudunk, hogy ha terepen lehetősége van a diákok kreativitásának, önállóságának, akkor szinte határtalan az az ötletgazdagság, amit a gyerekek szinte természetadta módon fel tudnak halmozni. Talán érdekes a dolog további sorsa is, hiszen 96-ban a Föld napjára ebből a felgyülemlett hatalmas anyagból elkészült egy atlasz, ha lehet ezt mondani, egy reményeink szerint színvonalas kiadvány, ami ezeket az anyagokat feldolgozva, megjeleníti az érintett megyék öröm és bánat térképét, azt gondolom, hogy ez talán egy új közoktatási eszközként, oktatási segédletként, taneszközként is tud majd funkcionálni az elkövetkezőkben. Érdekes volt az is, hogy ez a program volt az egyike az első között azoknak, ahol külső szakértői mérést is végeztünk.

A 96-os évben egyrészt - mind a kuratórium, mind az értékelések alapján - célszerűnek látszik a program jónéhány elemének folytatása. Ilyen a környezeti nevelési táborok ügye, ilyen az ún. szektorközi együttműködésekre épülő környezeti nevelési programok további folytatása, aminek a lényege az, hogy az iskola és közvetlen környezete - önkormányzat, vállalat, akár egy környezetszennyező helyi ipart üző vállalkozó - közösen próbáljanak meg valamilyen formában a környezeti nevelésben együttműködni, de ezt is